# İlber Ortaylı

İlber Ortaylı'nın hikâyesi, sıradan bir akademisyenin hayat hikâyesinden çok daha dramatik bir başlangıca sahiptir. Ailesi, Sovyet lideri Joseph Stalin döneminin sert siyasi atmosferinden kaçmak zorunda kalmış olup Annesi Kırım Türklerinden Şefika Hanım, babası Kemal Bey idi.

RECEP KADİROĞLU, KIEL

*"Mobilyacı gezeceğinize dünyayı gezin,"* diyordu, bir konferansında gençlere seslenirken. Bu söz, yalnızca gündelik bir nasihat değildi; aslında onun dünyaya bakışını özetleyen bir hayat felsefesiydi. Ona göre insanın ufku oturduğu şehirle sınırlı kalmamalıydı. Çünkü bir insanın gerçek eğitimi, gördüğü medeniyet kalıntılarından, tanıdığı insanlardan ve öğrendiği dillerden oluşurdu. Ayrıca onun perspektifinden tarih, tozlu raflarda duran kuru bilgiler yığını değil, şehirlerin sokaklarında, mimarinin özenle yerleştirilmiş taşlarında, kültürlerin hafızasında yaşayan büyük bir hikâyeydi. Bu yüzden sık sık *"Tarih yalnızca geçmişi anlatmaz; bugünü anlamanın ve geleceği kurmanın anahtarıdır"* derdi. (Ortaylı, 2019)

Bu paragraftaki tasvirde anlatılan kişi, akademik kürsülerden televizyon ekranlarına, üniversite amfilerinden müze koridorlarına uzanan hayatı boyunca yalnızca tarih anlatmakla kalmayıp aynı zamanda geçmiş ile bugün arasında canlı bir köprü kuran Prof. Dr. İlber Ortaylı'dır.

## Bir Mülteci Kampında Başlayan Hayat

İlber Ortaylı'nın hikâyesi, sıradan bir akademisyenin hayat hikâyesinden çok daha dramatik bir başlangıca sahiptir. Ailesi, Sovyet lideri Joseph Stalin döneminin sert siyasi atmosferinden kaçmak zorunda kalmış olup annesi Kırım Türklerinden Şefika Hanım, babası Kemal Bey idi. Bu aile ağır şartlarda Avusturya'ya sığınmış ve bir mülteci kampında kalmıştı. (Ortaylı, 2018) İşte İlber, 21 Mayıs 1947'de bu mülteci kampında dünyaya geldi.

İltica etmiş bir aile çocuğu olarak doğmak, belki de hayatın daha en başında tarihin sert rüzgârlarıyla tanışmak demekti. Bu yüzden Ortaylı'nın hayatı boyunca tarih, yalnızca akademik bir disiplin olmadı; aynı zamanda bizzat yaşanmış bir gerçekliğe dönüştü. İki yıl kadar Avusturya'da yaşayan aile daha sonra Türkiye'ye göç etti ki, bu onun için yeni bir hayatın başlangıcıydı. Ankara'da başlayan bu hayat, ileride dünya çapında tanınacak bir tarihçinin yetişmesine sahne olacaktı. Ortaylı'nın annesi Ankara'da Dil ve Tarih kurumunda çalışan bir yazar hanımefendi, babası ise askerî bir uçak fabrikasında mühendis olarak görev yapıyordu. Bu ortam küçük İlber için adeta bir kültür iklimi oluşturuyordu. Evde kitapların, konuşmaların ve tarih tartışmalarının eksik olmadığı bir ortam vardı. Ailedeki bu atmosfer onun meslekî yaşamının oluşmasında önemli bir rol oynayacaktı.

Eğitim hayatına Ankara'da başlayan Ortaylı, ortaokul eğitimini İstanbul'daki Saint George Avusturya Lisesi'nde sürdürdü. Lise eğitimini ise Ankara Atatürk Lisesi'nde tamamladı. Çok dilli aile ortamında büyümesi, ilerleyen yıllarda akademik çalışmalarında önemli avantaj sağladı. 1965 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde eğitime başladı. Burada öğrenim görürken Halil İnalcık, Şerif Mardin ve Mümtaz Soysal gibi önemli akademisyenlerin öğrencisi oldu. 1970 yılında buradan mezun olduğunda yalnızca tarih öğrenmedi; aynı zamanda tarih perspektifinden düşünmeyi ve hayata bakmayı kavradı. (Ortaylı, 2006)

## Bir Ustanın Yanında Yetişmek

Ortaylı'nın akademik hayatında en önemli dönüm noktalarından biri, büyük Osmanlı tarihçisi Halil İnalcık ile çalışmasıydı. Chicago Üniversitesi'nde yaptığı yüksek lisansın ardından *"Tanzimat Sonrası Mahallî İdareler"* başlıklı teziyle doktor unvanı aldı. 1979 yılında *"Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu"* çalışmasıyla doçent, 1989 yılında ise profesör oldu. (Cici, 2026) İnalcık Hocayla çalışması yalnızca akademik bir eğitim değil, aynı zamanda bir usta çıraklık ilişkisiydi. Bu ilişki, onun düşünce dünyasını derinden etkiledi.

1982 yılında üniversitelere uygulanan siyasi yaptırımlara tepki olarak görevinden istifa etti. Bu süreçte dünya onun için bir akademik seyahat alanına dönüştü. Viyana, Berlin, Paris, Princeton, Moskova, Münih, Strasbourg, Sofya, Cambridge, Oxford ve Tunus gibi şehirlerde ders anlattı, seminerlere katıldı ve konferanslar verdi. Bu durum onu yalnızca Türk tarihçiliğinin değil, uluslararası akademik dünyanın da tanımasına vesile oldu. (Ortaylı, 2026)

## Türkiye'ye Dönüş ve Akademik Yükseliş

1989 yılında Türkiye'ye dönen Ortaylı kısa süre sonra profesör oldu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde İdare Tarihi Anabilim dalı başkanlığı yaptı. (SBF Arşivi, 1990) Bu yıllar onun akademik üretiminin en verimli dönemlerinden biri oldu. Daha sonra Galatasaray ve Bilkent